

УДК 796.322

ББК 75.576

Олег Білик, Мар'ян Пітин

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПЛЯЖНОГО ГАНДБОЛУ

У роботі проаналізовано зародження та розвиток пляжного гандболу з моменту свого виникнення до теперішніх часів. За допомогою аналізу історичних фактів розглянуто основні події розвитку пляжного гандболу як окремого виду спорту. Проаналізовано виступи національної збірної команди України в змаганнях із пляжного гандболу.

Ключові слова: розвиток, пляжний гандбол.

В работе проанализировано развитие пляжного гандбола с момента его возникновения до сегодня. При помощи анализа исторических фактов рассмотрено основные события в развитии пляжного гандбола как самостоятельного вида спорта. Проанализировано выступления национальной сборной команды Украины в соревнованиях по пляжному гандболу.

Ключевые слова: развитие, пляжный гандбол.

In this study was analyzed history of the development beach handball since its inception to modern times. Analysis of historical facts allowed to review the main events in beach handball in its short history – namely, the emergence of beach handball. Also, analysis of predicted performance and the national team of Ukraine in the above mentioned tournaments.

Key words: development, beach handball.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Вивчення історичних аспектів розвитку пляжного гандболу зумовлюється декількома факторами. Зокрема, пляжний гандбол є відносно новим видом спорту, який збільшує свою глядацьку аудиторію. Поруч з тим, у цьому виді спорту відсутня обґрунтована науково-методична основа, яка б була цілісно пов'язана з формуванням розвитку гри. Зазначається [9], що пляжний гандбол має низку особливостей у реалізації техніко-тактичного арсеналу в умовах змагальної діяльності, що формує перспективи зацікавлення глядачів.

Структуру змагальної діяльності та систему підготовки спортсменів у пляжному гандболі часто ототожнюють із класичним. Проте фундаментальні наукові дослідження теорії спорту [2] та значна кількість історичних фактів свідчать, що цей вид спорту отримав свою окрему структуру змагальної діяльності й відповідно системи підготовки, незважаючи на підпорядкування класичного і пляжного гандболу одній організаційній структурі – Міжнародній федерації гандболу [8].

Слід зазначити, що кількість наукових досліджень у пляжному гандболі як виді спорту є незначною. Узагальнюючи зміст наукових досліджень щодо цього виду спорту, слід зазначити, що було представлено загальну характеристику гри [12], розглянуто стримувальні чинники в розвитку пляжного гандболу [7], проведено порівняльну характеристику правил змагань із класичного та пляжного гандболу [3].

Таким чином, актуальними є питання вивчення та уточнення наукової інформації щодо історичних аспектів розвитку пляжного гандболу.

Мета роботи – визначити основи зародження та формування пляжного гандболу як виду спорту.

Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичних джерел, історичний метод, системний аналіз, порівняння.

Результати дослідження. Історія пляжного гандболу як окремого виду змагальної діяльності бере свій початок з Ізола ді Понса, невеликого острова на півдні

Італії, де 20 червня 1992 року президент гандбольної команди “Секу Лаціо” Джанні Бутареллі та президент гандбольної команди італійської серії “В” – Франко Шіано висунули ідею створення нового різновиду гри “Пляжний гандбол” [9].

Таким чином був реалізований перший турнір з пляжного гандболу, який проходив на пляжі Сан-Антоніо в м. Понца (Італія) у липні 1992 року. Команди “Гаєта 84 Контакт”, “Чампіно”, “Рома Популінер”, “Секу Лаціо” (усі представниці Італії) та “Політ” м. Челябінськ (Російська Федерація) змагалися за перемогу в першому турнірі з пляжного гандболу [4].

Цього ж року Джанні Бутареллі і Франко Шіано заснували в Італії Організаційний комітет з пляжного гандболу (СОНВ). Це була перша асоціація з пляжного гандболу серед країн світу, у яких він розвивався. Утворення цієї керівної структури фактично стало підтвердженням подальших намірів утвердження нового виду спорту, а саме пляжного гандболу серед значної кількості видів спорту.

Перший міжнародний офіційний турнір з гандболу був проведений під керівництвом Д.Бутареллі в Римі 1993 року. Учасниками змагань були юніорські національні команди Алжиру, Тайваню та Російського Уральського округу, військова збірна команда Італії та юніорська збірна команда TSV Бартенбах з Німеччини [10]. Цей турнір проводився під керівництвом Організаційного комітету з пляжного гандболу.

Міжнародна зацікавленість щодо пляжного гандболу незмінно зростала. Пляжний гандбол був офіційно визнаний міжнародною федерацією гандболу (ІНФ) у травні 1994 року. Міжнародні правила з пляжного гандболу були затверджені на конгресі ІНФ у вересні 1994 р. у м. Харлемі (Нідерланди). Цього ж року було проведено першу показову міжнародну зустріч між командами Італії та Нідерландів. Перші відеозаписи, що характеризували пляжний гандбол, були розповсюджені серед учасників конгресу СОНВ. Результатом цього розповсюдження було утвердження пляжного гандболу спочатку в Бразилії, а згодом на Африканському континенті [8].

Таким чином, 1994 рік був значущим у зародженні пляжного гандболу та увібрав у себе низку подій, пов'язаних з регламентуючою складовою та початком бурхливого міжнародного розвитку.

Слід відзначити, що вже у 1996 році в Німеччині були проведені перші змагання в межах “Master Series” (клубні змагання “Серія майстрів”) із пляжного гандболу. Ці змагання передбачали формат, за яким проводилися 15 попередніх турнірів та фінальний турнір у м. Вестерленд. Зазначається [11], що понад 10 000 глядачів з великою зацікавленістю спостерігали за фінальною частиною турніру та грою на п'яти майданчиках пляжу м. Вестерленд.

Популярність пляжного гандболу поступово зростала, і вже у 1999 році підсумком проведення “Master Series” у Німецькому пляжному гандболі стала організація “Офіційного чемпіонату Німеччини” у м. Гуксхавен на березі Північного моря [9].

Отже, період з 1992 по 1999 роки умовно можна визначити як перший етап розвитку пляжного гандболу. Його основними подіями були офіційне затвердження правил змагань та організація перших офіційних турнірів із пляжного гандболу.

Наступним історичним етапом слід вважати організацію континентальних і світових змагань. Так, у липні 2000 року Європейською Гандбольною Федерацією (ЕНФ) був організований перший Європейський Чемпіонат з пляжного гандболу в м. Гаєта неподалік від Риму (Італія) [7].

Жіноча команда з України і чоловіча команда з Білорусії стали першими Чемпіонами Європи. Чоловіча збірна України здобула на змаганнях у м. Гаєта бронзу.

У 2001 році пляжний гандбол уперше було включено до програми Всесвітніх ігор з неолімпійських видів спорту, які проводилися в м. Акіта (Японія). Визначним було те, що перше місце в змаганнях серед жінок здобула збірна команда України.

На другому Європейському чемпіонаті в м. Кадісі (Іспанія) в 2002 році кількість команд учасників збільшилась удвічі з 8 до 16 команд як серед жінок, так і серед чоловіків. Чоловіча збірна Іспанії у “великому фіналі” проти Росії виборола титул Чемпіона Європи. Третє місце здобули гравці збірної Білорусії, перемігши спортсменів України. У жіночому “великому фіналі” російські спортсменки отримали перемогу над командою Туреччини, бронзу завоювала команда Югославії.

Як зазначалось, у другому чемпіонаті Європи взяли участь по 16 команд-учасниць у турнірах серед жінок та чоловіків. Значущим було також те, що в м. Кадісі було вперше використано елементи видовищності – кидок “пірует” (кидок м’яча після розвороту в повітрі на 360°) [7]. Таким чином, розвиток пляжного гандболу набував сучасних тенденцій спорту: підвищення видовищності змагальної діяльності та непередбачуваності переможця [12].

Третій чемпіонат був проведений на пляжах курортної Аланії (Туреччина) в липні 2004 року. Кількість учасників була збережена, змагалися по 16 збірних чоловічих і жіночих команд. Представники Білорусії не брали участь, водночас уперше до учасників приєдналась команда Швейцарії [4].

Кидок “пірует”, який був уперше представлений на Євро-2002 у м. Кадісі, став головним елементом в ефектних кидках і навіть витиснув кидки після ловлі м’яча в польоті. Еволюція змагальної діяльності привела до виникнення нового елемента – “Кидок м’яча з перекидом вперед”. Проте згодом виконання цього елемента було скасовано.

Серед переможців “Євро-2002” у змаганнях чоловіків значилися спортсмени Росії, що у фіналі отримали перемогу над представниками Німеччини. Третє місце зайняла команда Туреччина, випередивши попереднього чемпіона – збірну Іспанії. У жіночих змаганнях у фіналі збірна команда Росії перемогла спортсменок Хорватії і стала першою командою, що двічі виборювала звання чемпіонів Європи. У грі за третє місце спортсменки Німеччини перемогли представниць Італії.

Варто зазначити, що з 2003 року Європейська Гандбольна Федерація (EHF) починає організовувати “Європейський пляжний гандбольний тур” (“European Beach Handball Tour”) з численними турнірами по всій Європі. Для них усіх були характерні значна кількість вимог та отримання офіційного статусу. Європейські гандбольні тури стали прототипом “Master Series”, які проводились до 2000 року [8]. Таким чином відродилась традиція, яка полягала в залученні до змагань не тільки національних збірних, але й клубів із пляжного гандболу.

Цікавим є те, що відбір до світового чемпіонату в Єгипті 2004 року був проведений за допомогою першого чемпіонату Азії з пляжного гандболу серед чоловіків в Омані. У фіналі збірна Оману перемогла Бахрейн, Пакистан зайняв третє місце, перемігши збірну Ірану. Аналогічний відбірковий турнір до Чемпіонату Світу був проведений також для жінок у Японії, де участь брали лише дві команди, це спортсменки Японії та Гонконгу. Перемогу отримали господарки змагань. Азійський чемпіонат став останньою ланкою у відборі та організації чемпіонату світу.

Перший офіційний світовий чемпіонат із пляжного гандболу проходив у Єгипті в листопаді 2004 року. У жіночих змаганнях європейці зайняли перших п’ять місць, де Росія зайняла перше місце, випередивши команди Туреччини, Італії, Хорватії та Угор-

щини. Серед чоловіків переможцями змагань стали представники Єгипту, випередивши збірні Туреччини, Росії, Хорватії, України та ін.

Впровадження змагань рівня чемпіонату світу є ознакою визнання та популярності будь-якого виду спорту. Для пляжного гандболу це стало передумовою включення змагань з цього виду спорту в програми Всесвітніх ігор з неолімпійських видів спорту в м. Дуйсбург (Німеччина) 2005 року [1]. У цих змаганнях участь взяли по вісім чоловічих і жіночих команд. Квитки на ігри були розпродані на всі три дні. Незважаючи на погані погодні умови, команди мали вагому підтримку вболівальників. На цих змаганнях уперше німецьке телебачення проводило репортаж, що стало новою віхою в розвитку пляжного гандболу. Команда Росії стала переможницею Всесвітніх ігор у чоловічих змаганнях, перемігши спортсменів Іспанії. Хорватські спортсмени перемогли збірну Німеччини за післяматчевими булітами і стали бронзовими призерами змагань. Серед жіночих команд представниці Бразилії неочікувано отримали перемогу у фіналі над представницями Угорщини.

Таким чином, період з 2000–2005 року відзначився насамперед позитивною пропагандистською діяльністю, яка відображалась в організаційних моментах проведення змагань.

Наступною після Всесвітніх ігор у м. Дуйсбург міжнародна подія в пляжному гандболі мала місце знову в Німеччині у 2006 році. У Куксхавені відбувся четвертий Європейський чемпіонат із пляжного гандболу. Ігри проходили з 11 по 16 липня на стадіоні “Північного моря”. У чоловічих змаганнях Іспанія отримала звання чемпіона, випередивши Угорщину. Туреччина зайняла третє місце, перемігши команду Німеччини. У жіночих змаганнях німецькі спортсменки вперше отримали звання чемпіона, випередивши Росію. Жіноча збірна Хорватії зайняла третє місце [9].

Другий офіційний чемпіонат світу з пляжного гандболу проходив з 15 по 20 листопада 2006 року в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) на відомому світовому пляжі Копакабана. Десять чоловічих та жіночих команд взяли участь у цих змаганнях. Як у жіночих, так і в чоловічих змаганнях представники Бразилії вперше отримали звання чемпіонів світу. Німецькі спортсменки мали змогу перемогти на 8 000 стадіоні Петробас-Арена, але все ж таки поступилися й отримали срібні нагороди, команда Росії здобула бронзу. У чоловічому фіналі спортсмени Бразилії перемогли Туреччину, іспанці стали третіми.

Другий Азійський чемпіонат із пляжного гандболу, який також був кваліфікаційним до світового чемпіонату 2008 року в м. Кадісі (Іспанія), проведений у Брунеї з 25 по 30 липня 2007 року. У цьому чемпіонаті збірна Пакистану посіла перше місце, представники Ірану – друге та Японії – третє. За сприяння ІНФ (Міжнародна гандбольна федерація) протягом чемпіонату були проведені семінари з пляжного гандболу для суддів і делегатів, які були сприйняті із значною зацікавленістю.

Наступним місцем проведення європейського чемпіонату стала Італія. На пляжах Місано Адріатико представники 21 національної федерації змагалися за чемпіонське звання з пляжного гандболу. Змагання проходили з 10 по 15 липня 2007 року. До вже відомих учасників приєдналися збірні Данії, Македонії та Чорногорії. У жіночих змаганнях команда Хорватії перемогла діючого чемпіона – збірну Німеччини та представниці Норвегії зайняли третє місце. У чоловічих змаганнях діючий чемпіон Іспанія зайняла сьоме місце, а у фіналі Росія перемогла збірну Хорватії за булітами, представники Угорщини зайняли третє місце. Цей Чемпіонат Європи з пляжного гандболу був відмічений як нова віха в еволюції цього молодого виду спорту. Пляжний гандбол досяг нового виміру: 178 матчів протягом шести днів, 36 команд з 21 країни,

високий глядацький інтерес і телевізійне відображення через канали SKY (Італія) та EUROSPORT 2 разом з Інтернетом викликало значний інтерес усієї Європи.

Послідовним кроком слід вважати змагання у м. Монтевідео в лютому 2008 року, де відбувся офіційний панамериканський чемпіонат із пляжного гандболу. Зайнявши друге місце, Уругвай приєднався до діючих світових чемпіонів із Бразилії та кваліфікувався на чемпіонат світу в Кадісі жіночою та чоловічою збірними. У жіночих змаганнях Домініканська Республіка зайняла третє місце, Бразилія стала чемпіоном, перемігши Уругвай. У змаганнях серед чоловіків Аргентина перемогла Чилі в грі за третє місце. У фіналі команда Бразилії перемогла представників Уругваю.

Таким чином, з 9 по 13 липня 2008 року в м. Кадіс (Іспанія) проходив третій світовий чемпіонат із пляжного гандболу. Між континентальними федераціями гандболу та ІНФ було погоджено те, що континентальні чемпіонати будуть як кваліфікаційні до світових чемпіонатів та не будуть збігатися термінами їх проведення. У боротьбі за золото серед жінок команда Хорватії перемогла Іспанію. Діючий чемпіон Бразилія виборола бронзу в матчі проти Італії. Серед чоловіків збірна Хорватії перемогла Бразилію, а Сербія виборола бронзу в зустрічі проти Єгипту [7].

За хронологією у 2009 році відбувся чемпіонат Європи, що проходив у м. Лавріку (Норвегія). Переможцем у чоловічих змаганнях стала збірна Хорватії, перемігши команду Росії, та представники Угорщини зайняли третє місце, перемігши Данію. У жіночих змаганнях перемогу здобула збірна Італії, яка у фіналі перемогла представниць Норвегії, а третє місце здобули спортсменки Хорватії, які здолали опір українок [5].

У 2010 році світова першість з пляжного гандболу проходила в Туреччині. Перемогу серед жінок здобула збірна Норвегії, перемігши команду Данії, бронзу здобула збірна Бразилії, здолавши збірну України. Золото серед чоловіків здобули гравці збірної Бразилії, перемігши Угорщину, третє місце в господарів – команди Туреччини, яка в грі за третє місце перемогла спортсменів Єгипту [6].

У 2011 році Європейська першість проходила на пляжах Хорватії, де перемогу здобули господарі змагань, які у фіналі виявились сильнішими за представників Росії, а третє місце континентальної першості розіграли між собою збірні України та Іспанії і перемогу в цьому протистоянні здобули іспанці.

Умовно цей період слід вважати третім та таким, що розпочався з 2006 року. Він характеризується насамперед стабільністю проведення континентальних та світових змагань із пляжного гандболу та поступовим збільшенням кількості країн учасниць.

Висновок

Розвиток пляжного гандболу започатковано в 1992 році в Італії. Його умовно можна поділити на три періоди. Перший (1992–1999 роки) характеризується затвердженням правил гри, проведенням змагань, офіційним визнанням цього виду Міжнародною федерацією гандболу. Другий (2000–2005 роки) передбачав утвердження змагань різного рівня (клубних, континентальних, світових), залученням цього виду спорту до програми Всесвітніх ігор з неолімпійських видів спорту та значною популяризацією пляжного гандболу. На цьому етапі в змаганнях різного рівня почали брати участь українські національні збірні. Третій період (з 2006 року і до сьогодні) характеризується стабільністю проведення змагань різного рівня, проведенням курсів кваліфікаційної підготовки для суддів та делегатів, широке висвітлення цього виду спорту в засобах масової інформації.

Перспективи подальших досліджень передбачатимуть проведення педагогічного спостереження за змагальною діяльністю в пляжному гандболі.

1. Всемирные Игры 2005. Виды спорта на турнире [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://old.koinobori.ru/ru/WG/World_Games_Vivat.shtml.
2. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте / Платонов В. Н. – К. : Олимпийская литература, 1997. – С. 27–34.
3. Білик О. Порівняльна характеристика правил змагань пляжного гандболу / Білик О. // Дидактико-метод. аспекти фіз. культ. : зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукр. студ. наук.-практ. конф. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2011. – С. 12–16.
4. Крамской С. І. Пляжний гандбол – зародження і перспективи розвитку гри / С. І. Крамской // Фізичне виховання студентів творчих спеціальностей. – Х., 2001. – № 6 – С. 7–11.
5. Пляжний гандбол: Україна – четвертая в Европе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vecherniy.kharkov.ua/news/31241/html>.
6. Пляжний гандбол. Сборная Украины – четвертая в мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://isport.ua/other/handball/news/101790.html>.
7. Промені гри: Український пляжний гандбол народився в 2000 році / Санченко С., Гончарук О., Вакула В., Мельничук С. – Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 184 с.
8. Становлення пляжного гандболу [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://scu.org.ua/index.php/federations-section/istoriya/stanovlennja-pljazhnogo-gandbolu.html>.
9. Beach handball [Електронний ресурс]. – Режим доступа : http://en.wikipedia.org/wiki/Beach_handball.
10. Cardinale M. Beach-Handball / Cardinale M., Montagni, S. – Rom, 1996. – P. 57.
11. Gehrер A. Beach-Handball – eine Antwort auf den Zeitgeist der Gesellschaft? / Gehrер A. // Diplomarbeit. – Tübingen, 1997. – P. 18.
12. Gehrер A. Beach-Handball – der neue Sommersport / Gehrер A. – Göppingen, 2006. – P. 23.

Рецензент: канд. наук з фіз. вих., доц. Ковальчук Л. В.

УДК 371.7+372.879.6+796.8

ББК 75.116

Ярослав Яців, Марія Чепіль

РОЛЬ ВАЖКОЇ АТЛЕТИКИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ

У статті подано аналіз чинників, що визначають рівень здоров'я підлітків, формують культуру їх здорового і безпечного життя, акцентовано роль у цих процесах рухового режиму та фізичної активності. На основі аналізу наукової літератури обґрунтовано доцільність занять підлітками важкою атлетикою, висвітлено біологічний та психологічний вплив силових занять на організм школярів і показано їх формуючий вплив на культуру здоров'я.

Ключові слова: підлітки, культура здоров'я, важка атлетика.

В статті представлено аналіз факторів, що визначають рівень здоров'я підлітків, формують культуру їх здорового і безпечного життя, акцентовано роль у цих процесах рухового режиму та фізичної активності. На основі аналізу наукової літератури обґрунтовано доцільність занять підлітками важкою атлетикою, висвітлено біологічний та психологічний вплив силових занять на організм школярів і показано їх формуючий вплив на культуру здоров'я.

Ключевые слова: подростки, культура здоровья, тяжелая атлетика.

The paper presents an analysis of those factors determining the level of adolescent health, the culture of their healthy and safe life, accentuated role in these processes and motor mode of physical activity. Based on the analysis of scientific literature expediency lessons teens weightlifting, lit biological and psychological effects of strength training on the body and show their students a formative influence on the culture of health.

Key words: adolescents, culture Health, weightlifting.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Останнім часом, у зв'язку з появою ендогенних й екзогенних факторів ризику, проблеми, по-